

ŠIPAN, ljetnikovac Vice Skočibuhe u Suđurdu

obradivoj strani otoka pokraj zaselaka Čepļesi i Dol. Iz antike potječu ostaci ladanjske vile u Luci, najvećoj otočkoj uvali na Z strani, a na više položaja duž središnjega Polja postoje različiti rim. tragovi. Iz starokršč. doba (VI – VII. st.) potječu crkvice na Biskupiji sred otoka (u sr. vijeku pregrađivane) te ulomci mramornoga namještaja iz neotkrivena svetišta u Pakļjenoj. U Pakļjenoj je očuvan sklop nekadašnjega benediktinskog samostana iz XI. st. s predromaničkom crkvom Sv. Mihovila, romaničko-gotičkom stambenom zgradom, kasnogotičkom kulom i velikom renesansnom crkvom Sv. Duha. Iz predromaničkoga su doba i crkve Sv. Ivana u Šilovu selu (dograđena u renesansi), te crkva Sv. Petra Staroga (posve ruševna). Sve tri predromaničke crkve na Šipanu tipološki pripadaju južnojadranskoj skupini trotravejnih građevina s kupolicom. Crkva Sv. Petra je bila arhit. najrašćanjenija, a druge dvije freskirane; dobro očuvani ciklus u crkvi Sv. Ivana ubraja se među najvažnije freske iz XI. st. na našoj obali, a vezuje se uz radionicu adriobiz. majstora koji rade i na dubrovačkoj katedrali. Iz istoga je doba i crkva Sv. Mihajla na stijeni.

Potkraj sr. vijeka gradi se niz seoskih i zavjetnih crkvice, od ranoromaničke Sv. Barbare do kasnogotičke župne crkve Sv. Stjepana u Luci, gdje od XIV. st. raste i glavno otočko naselje. Luka je naselje uglavnom rastresita tipa, a obuhvaća i pojedine ladanjske građevine i vlastelinske sklopove, te vile građene u XIX. st. u neohistorijskim stilovima. U I uvali istodobno nastaje drugo naselje – *Suđurađ*, koje se oblikuje oko crkvice Sv. Jurja, dvočlane građevine iz doba vladavine Anžuvinaca (XIV. st.) s freskom u pročelnome trijemu iz XVI. st. Diljem Šipana nastaje još desetak manjih odvojenih zaselaka koji određuju specifičan značaj prostorne organizacije otoka. Uz te zaseoke nastaje u razdoblju XV – XVII. st. petnaestak kapela u jednostavnim oblicima primorskoga graditeljstva. Crkva-tvrđava Sv. Duha, građena 1577, pripada među rijetka ostvarenja te vrste u Dalmaciji. Križne je osnove, odlikuje se visinom i kompaktnošću volumena, ravnim krovom te monumentalnom ujednačenošću unutrašnjega prostora.

Najbrojnije i razmjerno najrepresntativnije građevine pripadaju ladanjskoj arhitekturi, što odgovara pojačanu zanimanju dubrovačke vlastele za otok od XV. st. Vrijednost prototipa u širem smislu ima sjedište dubro-

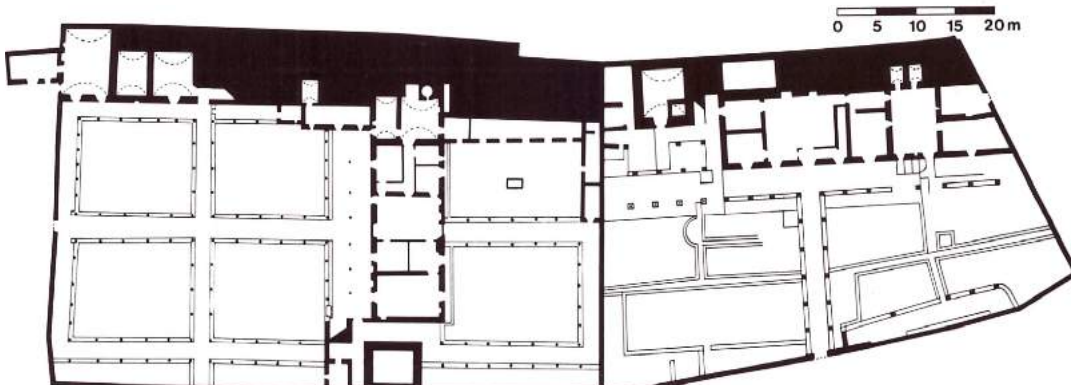

ŠIPAN, freske u crkvi Sv. Ivana u Šilovu selu

vačkoga kneza-kapetana iznad Luke. To je jednokatna građevina s krilnom istakom u obliku trijema-terase na pročelju i ograđenim dvorištem. Pedesetak djelomično očuvanih zdanja na zemljišnim posjedima pokazuju tipološki široku skalu od najjednostavnijih kuća-kula spojenih s gospodarskom prizemnicom u jednome krilu do zatvorenih sklopova složenijih funkcija i oblika (Sorkočević u Polju, Getaldić u Suđurdu). Među potonjima je važan ljetnikovac dubrovačkih biskupa sa starom kapelicom i dvokrilnom zgradom koja pokazuje stilski doradene elemente renesansne izvangradske vile. Građena je uz potporu biskupa Trivulcusa iz Milana, a dovršena za biskupa L. Beccadellija, koji je kao istaknuti humanist dao oslikati unutrašnjost slikarjama klasičnih nadahnuća; svoje je prebivalište hvalio u sonetima koje je slao slavnim suvremenim tal. umjetnicima i učenim ljudima. Arhitektonski su najrašćanjeniji ladanjsko-gospodarski kompleksi Tome i Vice Skočibuhe iz sred. XVI. st. u Suđurdu (stambene palače i kule, kapelica, paviljon, gospodarske zgrade, terase, ograđeni i odjeljeni vrtovi). Te dvije povezane cjeline odlikuju se strogim oblikovanjem u renesansnome stilu, smišljenim odnosom sagrađenih dijelova i vrtih površina te pravilnošću u rasporedu kućnih prostorija. Iz renesansnoga su doba i najvrednije umjetnine na otoku, uglavnom čuvane u crkvi Sv. Stjepana u Luci (slike Pantaleonea, J. de Barbari) te u crkvi Velike Gospe u Pakļjenoj (P. Coecke van Aelst, Krile Nikolin), koje svjedoče o visokoj razini opremanja crkv. središta na prostoru dubrovačkoga ladanja.

LIT.: F. Kesterčanek, *Renesansni dvorci obitelji Stjepović-Skočibuha na Šipanu*, Anali – Dubrovnik, 1961. – C. Fisković, *Kultura dubrovačkog ladanja*, Split 1966. – J. Lučić, *Prošlost elafitskog otoka Šipana*, SHP, 1968, 10. – I. Fisković, *Bilješke o starokrščanskim i ranosrednjovjekovnim spomenicima na otoku Šipanu*, Prilozi – Dalmacija, 1970. – N. Grujić, *Ljetnikovac L. Beccadellija na Šipanu*, Peristil, 1970, 12 – 13. – I. Fisković, *Prilog proučavanju predromaničke arhitekture na južnom Jadranu*, SHP, 1985, 15. – N. Grujić, *Ladanjsko-gospodarska arhitektura 15 – 16. st. na Šipanu*, Zbornik dubrovačkog primorja, 1988, 2. – Zlatno doba Dubrovnika (katalog), Zagreb – Dubrovnik 1987. I. Fis.

ŠIPEK, Viktor, slikar (Kapelščak u Međimurju, 15. II. 1896 – Zagreb, 18. I. 1969). Višu umjetničku školu polazio 1911 – 15. u Zagrebu (M. Cl. Crnčić, O. Iveković). Studij slikarstva nastavlja 1923. u Münchenu u priv.

ŠIPAN, tloort ljetnikovca Vice Skočibuhe u Suđurdu

školama i na Akademiji (H. Gröber). U akvarelu slikao krajolike iz Hrvatskoga zagorja (*Donja Stubica u snijegu*, 1926; *Pogled na vrt*, 1936; *Pejzaž sa seljankom*, 1937; *Kapelsčak*, 1957). Slikao vedute i primorske pejzaže, a niz akvarela načinio je u Italiji (*Pompei*; *Venezia*; *Isola Bella* – sve 1924). Obilježja su njegova slikarskog rada studiranje prirode te pomnijivo rješavanje perspektivnih i kolorističkih problema (*Crveno stablo u snijegu*, 1935). Između 1918–40. izlagao je u Zagrebu gotovo svake godine, a poslije II. svj. r. priredio je samostalne izložbe 1957. i 1961. Retrospektivna mu je izložba priređena u Gornjoj Stubici 1990.

LIT.: I. Kršnjavi, Aquarellausstellung des Viktor Šipek, Der Morgen (Zagreb), 1924, 494. – V. Lunaček, Izložba akvarela Viktora Šipeka, Obzor, 1926, 321. – G. Kovačić, Viktor Šipek 1896–1969 (katalog), Gornja Stubica 1990. B. Šu.

ŠIROKA KULA, selo SI od Gospića. Iz sela i okolice potječu arheol. nalazi (fibule, stilizirani ljudski likovi) iz halštatskoga (tumulus Vranića gomila iz ← IV. do ← V. st.) i iz rim. doba (zidovi, mozaici, grobovi, natpisi, putokaz, novac; 1846. nađen bakreni sjevernoafrički novac). Tu se također ubicira rim. *Ancus*. SI od Široke Kule je Gradina kraj Razvala, velika ovalna građevina s kulama, vjerojatno rim. podrijetla.

LIT.: K. Patsch, Die Lika in römischer Zeit, Schriften der Balkankommission, Antiquarische Abteilung, Wien 1900, str. 60–66. – J. Brunšmid, Predmeti halštatskog doba iz grobova u Vranić gomili u Širokoj Kuli, VjHAD, 1901. – G. Szabo, SG, str. 204. – R. Drechsler-Bižić, Japodske grupe, u knjizi: Praistorija jugoslavenskih zemalja, V, Sarajevo 1987. A. Ht.

ŠIROKI BRIJEG, mjesto u Z Hercegovini. U Mokrom su otaci ranokršč. bazilike i utvrde koju pod imenom Mikriskik spominje Konstantin Porfirogenet. Nekropola sa stećcima nalazi se na predjelu sajmišta. Poviše vrela rijeke Lištica je stari grad *Borak*. Franjevački samostan i crkva su iz druge pol. XIX. st. U samostanu djeluje *Franjevačka galerija* koja pretežno posjeduje djela suvremenih hrv. umjetnika.

LIT.: A. Benac, Široki Brijeg, Sarajevo 1952. – D. Sergejevski, Bazilika u Mokrom, GZMBiH, 1960–61. – Franjevačka galerija Široki Brijeg, Široki Brijeg 1990. R.

ŠIŠA, Mijo (Konavljaniin), naivni slikar (Mihanići kraj Dubrovnika, 9. XII. 1946). Izlaže od 1960. Pripada krugu jadranske naive za koji je karakteristična »nespretnost« izraza i prostodušna spontanost prikaza. U svojim se tematskim cjelinama bavi svakodnevnim životom Konavala, a njegov narativni realizam prožet je lirskim osjećanjem (*Pečenje ribe*; *Kupanje ovaca u moru*; *Pretakanje vina*; *Uz ognjište*). Samostalno izlagao u Pridvorju, Cavtatu, Zadru, Opatiji, Dubrovniku i Zagrebu. Bavi se kiparstvom.

LIT.: J. Depolo i A. Karaman, Mijo Šiša Konavljaniin (katalog), Dubrovnik 1979. Ž. Sa.

ŠIŠKO, Ivica, slikar i grafičar (Livno, 24. I. 1946). Diplomirao na Akademiji u Zagrebu 1974 (F. Baće). Bio je suradnik Majstorske radionice

ŠIROKI BRIJEG, crkva franjevačkoga samostana

K. Hegedušića i Lj. Ivančića 1974–78. U crtežima i grafikama nastalim oko 1975. ekspresivnom linijom raščlanjuje pokret u prostoru ispunjenu organskim oblicima i figurativnim pojedinostima (ciklus *Pomaci*). Svojom je osebnom maštom i fantazmagoričnom vizijom jedan od protagonista postmodernističkoga slikarstva 80-ih godina u Hrvatskoj (ciklusi *Zapis nove prirode*, 1980; *Otkrivanje*, 1981–83; *Plavi poskok*, 1983–85). Ornamentalnim preobrazbama životinjskih i biljnih motiva približava se novoj secesiji, dok se u mitološkim prizorima prisjeća Botticellija, L. Cranacha, El Greca (*Rodenje Venere*, *Leda s labudom*, *Otmica Europe* – sve 1986). Istančani grafizam, dinamično shvaćeni oblici i simbolika boje osnovni su nosioci energije toga slikarstva u kojemu su sublimirani prirodni procesi i vitalna snaga postojanja (*Otvoravanje*, 1984; *Prostrta*, 1985; *Drvo*, 1986; *Vukovarska vučica*, 1991; *Orhideja za moju Maru*, 1993). U vlastitoj nakladi objavio je grafičke mape *Pad* (1974), *Skice* (1976), *Zapisi iz Turopolja* (1984), *Hommage à A. T. Mimara* (1986) i *Moj grob kao plod* (1987), a u izdanju »Zbirke Biškupić« bibliofilske knjige *Danteomanija* (1977), *Uza smrti lokva* (1978), *Zimovnik* (1979) i mapu grafika *Teber* (1979). Jedan je od osam autora grafičke mape *Trag* (1980). –

I. ŠIŠKO, *Rajski vrt*